

گفت‌وگو
نیره ساری

«جوان» در گفت‌وگو با یک پژوهشگر حقوقی بررسی کرد

همه مسیرهای قانونی اعتراض دانشجویی

طبق گفته یک پژوهشگر حقوق عمومی در اصول مختلف قانون اساسی نه تنها یک دانشجو بلکه آحاد مردم حق مطالبه و اعتراض دارند و حتی فراتر از یک حق این موضوع به عنوان یک تکلیف بر عهده آنها قرار داده شده است

حق، این موضوع به عنوان یک تکلیف بر عهده آنها قرار داده شده است. وی به اصل ۸ قانون اساسی اشاره کرد و با بیان این مطلب که این اصل در رابطه با امر به معروف و نهی از منکر است، ادامه داد: ایران اصل صراحتاً می‌گوید «هر جمهوری اسلامی ایران دعوت به خیر، امر به معروف و نهی از منکر وظیفه‌ای است همگانی و متقابل بر عهده مردم نسبت به یکدیگر، دولت نسبت به مردم و مردم نسبت به دولت، شرایط و حدود و کیفیت آن را قانون مبین می‌کند».

پژوهشگر حقوق عمومی و مدرس دانشگاه تصریح کرد: بر اساس این اصل همه آحاد مردم حق و تکلیف امر به معروف و نهی از منکر و همچنین نسبت به یکدیگر را دارند و دانشجویان نیز از این اصل مستثنی نیستند. خسته در رابطه با طرق قانونی بیان نقد و اعتراض دانشجویان اظهار کرد: یک طریق کلی برای بیان مطالبات و اعتراضات بحث رسانه و مطبوعات بوده و هست و اصل ۲۴ قانون اساسی نیز این حق را برای مطبوعات به رسمیت شناخته است. پژوهشگر حقوق عمومی و مدرس دانشگاه در همین رابطه افزود: نشریات دانشجویی یا خبرگزاری‌های دانشجویی یکی از طرقی است که وسیله رساندن این مطالبات و پیامها و اعتراضات به مسئولان خواهد بود.

خسته به طرق دیگر قانونی بیان نقد و اعتراضات پرداخت و گفت: بسیاری از دستگاه‌های دولتی قسمت‌های بازرسی و دریافت شکایات دارند که از این طریق می‌توان مطالبات و اعتراضات به دستگاه‌های خاص را مطرح کرد. پژوهشگر حقوق عمومی و مدرس دانشگاه افزود: کمیسیون اصل ۹۰ مجلس با تکیه بر اصل ۹۰ قانون اساسی شکل گرفته است که شکایات از قوای سه‌گانه را می‌توان از آن طریق پیگیری کرد، علاوه بر اینکه در دیوان عدالت اداری می‌توان از مصوبات دولت و از عملکرد مأموران دولتی شکایت انجام داد.

وی به سایر نهادهای برای بیان نقد و شکایات اشاره

داشت و گفت: برای موضوعاتی که در صلاحیت دیوان عدالت اداری نباشد، قوه قضائیه صلاحیت تسلیم شکایت دارد و می‌توان به صورت کلی‌تری از آن طریق پیگیری کرد. همچنین سازمان بازرسی کل کشور نیز از متولیان نظارت بر حسن اجرای قوانین در دستگاه‌های اداری است.

پژوهشگر حقوق عمومی و مدرس دانشگاه افزود: نهادهای متعدد اینچنینی دیگری وجود دارد که صلاحیت پیگیری و بررسی موضوعات را دارند و طبیعتاً در خواست و اعتراضاتی را که به آنها برسد، باید پیگیری کنند.

خسته ادامه داد: علاوه بر این، بسیاری از نهادهای دیگر رسمی خود و به صورت کلی در فضای مجازی و مکتوب امکان اعتراض و استفسار را فراهم کردند تا در واقع بررسی و رسیدگی درون دستگاهی وجود داشته باشد و البته این امر، مانع صلاحیت مراجع ذی‌صلاح نبوده و آنها نیز وظیفه پیگیری دارند.

از این پژوهشگر حقوق عمومی و مدرس دانشگاه درباره ظرفیت‌های قانونی اساسی سؤال کردیم و در این باره اصل ۲۷ قانون اساسی را مورد اشاره قرار دادیم.

وی در این خصوص چنین توضیح داد: اصل ۲۷ قانون اساسی به صورت کلی و نه صرفاً برای دانشجویان در رابطه با تشکیل اجتماعات و راهپیمایی‌ها توسط مردم است که دانشجویان نیز قشری از مردم هستند، اما اصل ۲۶ که به آزادی احزاب، جمعیت‌ها، انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده اشاره دارد، می‌تواند سازوکاری برای دانشجویان باشد تا تشکلاتی را تشکیل دهند و با همکاری برای پیگیری مطالبات خود داشته باشند. خسته تصریح کرد: مشابه این قبیل تشکلات را در دانشگاه‌های مختلف شاهد بودیم که جنبش‌های خاص با عناوین خاص یا هدف واحد شکل گرفت و ارتباط ساختاری نیز باهم پیدا کردند و توانستند

مطالبات خود را در حوزه‌های مختلف به گوش مردم و مسئولان برسانند و البته جریان‌ساز هم باشند، لذا از این جهت هم می‌توان گفت چنین ظرفیت مناسبی برای بیان اعتراضات و مطالبات دانشجویی وجود دارد.

این استاد دانشگاه در پاسخ به سؤالی مبنی بر اینکه آیا دانشجویان در برابر بی‌قانونی مصونیت دارد، گفت: ذیل اصل ۱۰۷ قانون اساسی، حتی رهبر هم در برابر قوانین با سایر مردم مساوی است، بنابراین وقتی رهبر که بر اساس قانون اساسی بالاترین مقام رسمی کشور است، می‌تواند در برابر قانون نترسد، به طریق اولی سایر افراد نیز مصونیتی در برابر قانون ندارند، مگر آنکه خود قانون مصونیتی را در نظر بگیرد که این موضوع هم از آنجا که مغایر اصل عدم تبعیض است، خلاف اصل بوده و خیلی اندک و استثنایی است. نظیر آنچه در اصل ۸۶ قانون اساسی در رابطه با مصونیت نمایندگان مجلس بیان شده که آن هم محدود به انجام وظایف نمایندگی است و نه نسبت به انجام جرائم و امثال آن.

خسته با تأکید بر اینکه هیچ قشری چه دانشجوی، چه هنرمند، چه مقامات، چه استاتان دانشگاه و چه هر قشر دیگری، مصونیتی ندارند و نباید داشته باشند، خاطر نشان کرد: خود این مصونیت، به معنای تبعیض است و حتی باید توجه داشت که عناوین خاص، مسئولیت‌های بالاتر و بزرگتر را به همراه خواهد داشت، چراکه اثر گذاری این اقشار بیشتر است و در نتیجه مسئولیت آنها نیز بالاتر است، البته به لحاظ قانونی، اگر این مسئولیت بالاتر تصریح شده باشد، واجد اثر خواهد بود و در غیر این صورت، همان اصل تساوی در برابر قانون و عدم تبعیض کشف‌ناشد، به عنوان مثال در برخی قوانین جزایی، مجازات‌هایی برای برخی جرائم در نظر گرفته شده است ولی اگر همین جرائم توسط مأموران دولتی انجام شود، مجازات بالاتری در نظر گرفته شده که این امر به دلیل همان مسئولیت بالاتری است که عرض شد.

داستان حقوقی

حضانة

فرزندانی که

بازیچه لجناری می‌شوند

محمد مهاجری*

یکی از روزهایی که مثل همیشه برای پیگیری امور قضایی به دادگاه خانواده ولنجک کردم، منتظر نوبت رسیدگی دادگاه بودم تا از حق و حقوق مولک خود دفاع کنم. پس از اینکه وارد شعبه دادگاه شدم، مدیر دفتر به من گفت همین جایشینید تا جلسه قبلی تمام شود و نوبت رسیدگی شما برسد. پس از دقایقی آقای بلندقدر را دیدم که سراسیمه و با عصبانیت از شعبه خارج شد و سپس خانمی که ظاهراً همسر سابق وی بود به دنبال وی بیرون آمد. بحث و جدال لفظی و حقوقی آنها به بیرون از فضای دادگاه نیز کشانیده شد. ظاهراً طبق گفته‌های آقای مادر هم شاغل است و هم متعال روحی و روانی لازم جهت نگهداری از فرزند را ندارد. آقای بلند بلند فریاد می‌زد که پزشکی قانونی وجود بیماری دوقطبی و دو شخصیتی را در خصوص خاتم اثبات کرده است و باید حضانة فرزند مشترک آنها از وی سلب شود؛ دختری چهار ساله، فرزندى که مشخص نیست عاقبت وی در کشاکش میان مادر و پدر به کجا خواهد رسید. قانون می‌گوید حضانة فرزند از پدر و مادر و پسر تا سن هفت سالگی با مادر است و پس از آن با پدر خواهد بود اما اگر هر یک از پدر یا مادر مدعی فقدان شرایط حضانة در دیگری باشد، باید فقدان هر یک از شرایط را در دادگاه اثبات کند تا حضانة از وی سلب شود. تشخیص نهایی با قاضی است که از طریق مشاور خانواده و بررسی شرایط و احوال پدر یا مادر حضانة را وظیفه چه کسی بداند. من در این مدت، پیش از هر چیزی به سر نوشت آن دختری می‌اندیشیدم؛ دختری که نه او را دیده بودم و نه او را می‌شناختم. جدایی و طلاق بین یک زن و شوهر گاهی غیر قابل اجتناب است، ولی به نظر می‌رسد باید بیشتر مراقب باشیم تا سر نوشت یک کودک را بازیچه لجناری‌های کینه‌توزانه خودمان نکنیم. نوبت رسیدگی من در دادگاه نیز فریاد سرد و مدیر دفتر من را فرخواند تا به داخل اتاق قاضی بروم. امروز پیش از دادگاهی که دارم درگیر این موضوع شدم و مطمئن هستم تا پاسی از شب نیز به این موضوع فکر خواهد کرد. به اینکه بهتر است کودک کان و نوجوانان را درگیر مشکلات شخصی و زن و شوهری خودمان نکنیم.

*مدرس دانشگاه و وکیل پایه یک دادگستری

داستان

حقوق خود را بشناسید

آیا مرخصی استحقاقی در مشاغل سخت و زیان‌آور همانند مشاغل عادی است؟
خیر. در کارهای سخت و زیان‌آور با توجه به شرایط کار مرخصی سالانه کارگر که به کارهای سخت و زیان‌آور اشتغال دارد پنج هفته یا ۳۵ روز است و نسبت به کارهای عادی مدت بیشتری را برای این کارگران قانونگذار در نظر گرفته است. استفاده از این مرخصی حتی امکان‌ها در دیوان عدالت اداری هم شش ماه کار صورت می‌گیرد.

حقوق مادران متوفی به فرزندان آنها منتقل می‌شود؟
بله. حقوق مادران متوفی مشمول قانون تأمین اجتماعی اعم از سازمان تأمین اجتماعی و سایر صندوق‌های بازنشستگی یا رعایت شرایط قانونی مربوط و همانند مردان مشمول در خصوص فرزندان شان (از محل کسورات بازنشستگی پرداختی توسط آنان) برقرار می‌شود.

آیا پیامی پرینت پیامک‌های تلفن همراه همسر را بگیرم؟
خیر. پرینت شش ماه اخیر آن هم با طرح شکایات مثل رابطه نامشروع با دستور مقام قضایی برای مرجع رسیدگی کننده ارسال می‌شود. صرف شک داشتن به همسر، مجوزی برای دادگاه نیست که اقدام به اخذ پرینت تلفن همراه کسی کند.

برای بخشیدن مهر به شاهد لازم است؟
خیر. زن می‌تواند به تنهایی در دفاتر اسناد رسمی حاضر شود و مهریه خود را بپذیرد و نیاز به حضور شاهد یا حتی همسرش نیست.

آیا بیمه خسارت خودروی تصادفی سرق شده را می‌دهد؟
بله. هنگامی که خودرویی سرق می‌شود یا راننده از سرقتی بودن آن اطلاع دارد یا در تصادف باعث بروز خسارت می‌شود، شرکت بیمه بدون هیچ شرطی خسارت زیان‌دهنده را پرداخت می‌کند و پس از آن می‌تواند از طریق مراجع قانونی برای دریافت تمام یا بخشی از وجوه پرداخت شده به راننده مقصر حادثه (سارق یا راننده مطلع از سرقتی بودن خودرو) مراجعه کند.

زن از اموال غیر منقول همسر ارث می‌برد؟
خیر. زن از اموال غیر منقول شوهر (باغ، زمین، خانه) ارث نمی‌برد و از قیمت آنها ارث می‌برد. اگر سایر وارث سهم زن را از قیمت اموال فوق نهند، زن از اصل این اموال ارث می‌برد و با سایر وارث شریک می‌شود.

حمل شوکر و اسبری جرم است؟
بله. اگر افراد شوکر یا اسبری را به صورت غیر مجاز حمل کنند به حبس از ۹۱ روز تا شش ماه برای شوکر و از شش ماه تا دو سال برای اسبری محکوم می‌شوند.

دختری که پدرش اجازه ازدواج به او نمی‌دهد، می‌تواند اقدام قانونی انجام دهد؟
بله. قانون، نکاح دختر با کره را منوط به اخذ اجازه از پدر یا پدر بزرگ پدری دانسته است. اگر پدر یا پدر بزرگ پدری نسبت به این امر مخالفت کند، دختری می‌تواند مردی را که تصمیم به ازدواج یا او دارد، به طور کامل (سن، شغل، سلامت جسمی، شرایط نکاح و مهری که بین آنها قرار داده شده است) به دادگاه معرفی و از دادگاه تقاضا کند اجازه ازدواج او را مرد معرفی شده بدهد. دادگاه نیز با توجه به مصلحت دختر و بررسی دلایل مخالفت پدر یا پدر بزرگ پدری، چنانچه مخالفت، موجه نباشد و مرد نیز دارای شرایط کافی برای ازدواج با دختر باشد، به دختر اجازه ازدواج می‌دهد، سپس دختری می‌تواند با مراجعه به دفاتر ثبت ازدواج عقد نکاح را جاری سازد و آن را ثابت کند.

یادداشت

رویکرد نظام حقوقی ایران در اعمال حق بر اعتراض

نخستین گام برای شناسایی حقوق و آزادی‌های مدنی و سیاسی اشخاص، پیش از مراجعه به قوانین، قواعد و مقررات سرزمینی و فراملی، تعریف آن یعنی حق «آزادی است. اعتراض، به معنای لغوی وضع موجود و تغییر رویکرد و ساختاری است که شرایط موجود را پدید آورده است، البته به این مفهوم، باید قید مسالمت‌آمیز بودن را اضافه کرد تا مفاهیم منفی دیگر از آن برداشت نشود اما در مجموع، اعتراض‌های مسالمت‌آمیز به عنوان یکی از حق «آزادی‌های ملت در کنار دیگر آزادی‌ها به رسمیت شناخته شده است.

اینکه اساساً یک حق «آزادی در قوانین و مقررات داخلی و بین‌المللی است چه نحو پیش‌بینی و کیفیت اعمال آن به چه صورت می‌باشد، نکته مهمی است که این یادداشت در صدد روشن ساختن آن است.

جست‌وجو در اسناد بین‌المللی حاکی از آن است که اعلامیه جهانی حقوق بشر مصوب ۱۹۴۸، در مواد (۲۰) و (۲۱) خود، اقدام به شناسایی حق بر آزادی حزب و تجمع شهروندان در کنار آزادی گروه‌ها به عنوان یکی از حقوق مدنی و سیاسی افراد کرده است. علاوه بر آن، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی مصوب ۱۹۶۶ در ماده (۲۱) یک تشکیل مجامع

سمیه پاشامهر
کارشناس حقوقی معاونت
حقوقی ریاست جمهوری

بر این اساس، حق تشکیل مجامع دارای قیودی است و نمی‌توان از آن به عنوان یک حق مطلق نام برد. در نتیجه، رعایت شرایط مندرج در ماده (۲۱) برای اعمال این حق در کشورهایی که به این میثاق پیوستند، الزامی است و نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران نیز به عنوان یکی از کشورهای عضو میثاق، از این قاعده مستثنی نیست.

مترتب بر این امر، اصل (۲۷) قانون اساسی که در فصل سوم قانون اساسی و عنوان آن حقوق ملت نام دارد، اقدام به شناسایی

آزادی «تشکیل اجتماعات و راهپیمایی‌ها» کرده است. این آزادی با توجه به اصل اخیر، مقید به دو مورد مهم شده است؛ نخست آنکه «بدون حمل سلاح» باشد. دوم آنکه «مخل به مبانی اسلام» نباشد، بنابراین در هر جامعه دموکراتیک تجویز حق بر اعتراض از منظر مرجع واقع در عرصه بین‌الملل و قدرت حاکم داخلی، با در نظر گرفتن قواعد و نظم عمومی و حقوقی آن کشور صورت می‌گیرد.

در این راستا، مجلس شورای اسلامی هنگام تصویب قانون نحوه فعالیت احزاب و گروه‌های سیاسی در سال ۱۳۹۵، رویکرد «رعایت نظم عمومی جامعه» در بند «خ» ماده (۱۳) قانون مزبور مقرر کرد: «برگزاری راهپیمایی‌ها و تشکیل اجتماعات حسب مورد با «اطلاع» و «صدور مجوز وزارت کشور و استانداری» با رعایت بند (۶) ماده (۱۱) این قانون و اصل (۲۷) قانون اساسی صورت می‌گیرد. بر این اساس، نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران، علاوه بر پذیرش قواعد بین‌الملل در خصوص این حق «آزادی، این مهم را هم در قانون اساسی و هم در قوانین عادی شناسایی و طرق و ابزارهای لازم را در راستای اجرا و اعمال آن تمهید کرده است، البته با توجه به اینکه حق بر تحزب، تجمع و اعتراض

مسالمت‌آمیز را به رسمیت شناخته و اعمال این حق را تابع هیچ محدودیتی ندانسته اما در ادامه ماده مقرر کرده است «جز آنچه بر طبق قانون مقرر شده و در یک جامعه دموکراتیک به مصلحت امنیت ملی یا ایمنی عمومی یا نظم عمومی یا برای حمایت از سلامت یا اخلاق عمومی یا حقوق و آزادی‌های دیگران ضرورت داشته باشد.»

بر این اساس، حق تشکیل مجامع دارای قیودی است و نمی‌توان از آن به عنوان یک حق مطلق نام برد. در نتیجه، رعایت شرایط مندرج در ماده (۲۱) برای اعمال این حق در کشورهایی که به این میثاق پیوستند، الزامی است و نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران نیز به عنوان یکی از کشورهای عضو میثاق، از این قاعده مستثنی نیست.

مترتب بر این امر، اصل (۲۷) قانون اساسی که در فصل سوم قانون اساسی و عنوان آن حقوق ملت نام دارد، اقدام به شناسایی